

Försvarsdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss - Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34)

Region Gotland har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på presenterat slutbetänkande av Kommittén för förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet – ”Förbättrat skydd för totalförsvaret, SOU 2019:34”. Region Gotland väljer att, förutom några övergripande synpunkter, avge svar i de avsnitt som berör det geografiska området för samt den verksamhet som region Gotland bedriver.

Övergripande synpunkter

Med den pågående utbyggnaden av totalförsvaret, på Gotland såväl som i riket som helhet, finns ett behov av att tydliggöra roller och ansvar. Region Gotland ser positivt på ambitionen att skapa tydlighet när det gäller totalförsvarets intressen och behov rörande fysisk planering, överlåtelse av fastigheter och anläggningar och annan kommunal verksamhet, men vill betona att det är viktigt att ett nytt regelverk inte lämnar utrymme för olika tolkningar kring tillämpningen.

Region Gotlands samlade intryck av slutbetänkandet är att det kommunala självstyret riskerar att bli kringskuret och att förutsättningarna för att bedriva regionalt utvecklingsarbete och fysisk samhällsplanering försämras. Till detta kommer en större osäkerhet kring omfattningen av geografiska områden som kan komma i fråga för totalförsvarets intresse och därmed en risk för att resurser läggs på samhällsutvecklingsprojekt som i ett senare skede får avbrytas. Det riskerar att innebära en ökad arbetsbörda såväl som ökade kostnader för Region Gotland. Omfattningen är svår att bedöma och beror av hur de slutliga förslagen utformas, samt även i vilken utsträckning de ändrade reglerna kommer att tillämpas av berörda parter. Region Gotland förutsätter att regeringen i god tid inför ett genomförande av förslagen återkommer med en modell för hur kommuner och regioner som påverkas av förändringen ska kompenseras ekonomiskt.

Betänkandets konsekvenser på lokal och regional nivå.

- Ett statligt kontrollsystem införs med möjlighet för staten att granska och ytterst villkora eller förbjuda överlåtelser och upplåtelser av utpekad egendom som är av väsentligt intresse för totalförsvaret. Det gäller hamnar, flygplatser och fastigheter i områden med geografiska förhållanden av väsentlig betydelse för det militära försvaret. Det införs ett krav på att fysiskt skyddade anläggningar som inrättats för behov inom civilt försvar endast får avvecklas, överlåtas eller upplåtas av en kommun eller ett landsting efter medgivande från staten.

Region Gotland har, liksom andra regioner och kommuner, ett uppdrag att förvalta skattemedel och tillgångar såsom fastigheter på ett ansvarsfullt sätt. Häri ingår att ibland ta initiativ till förändrad användning av egna anläggningar och fastigheter som inte längre behövs för den verksamhet som bedrivs. Det kan i vissa skeden vara aktuellt med försäljning av en fastighet där kommunal verksamhet tidigare bedrivits, till exempel en skola eller en hamnanläggning. När fastigheten inte längre behövs är avyttring dels ett sätt att sänka det allmännas kostnader, men en försäljning har ofta även syftet att främja en positiv utveckling av lokalsamhället.

Region Gotland ser det därför som viktigt att säkerställa att en fastighetsägare, privat eller offentlig, med ambition att utveckla eller avyttra en fastighet, inte belastas med framtida kostnader för drift och underhåll för densamma. Därför behöver betänkandets förslag kompletteras med ett regelverk som hanterar ersättningsfrågor i de fall där en planerad försäljning hindras eller villkoras. Det behöver också finnas regler kring hur en utebliven eller reducerad försäljningsintäkt, samt även de utvecklingsambitioner som lokalsamhället går miste om, kan regleras ekonomiskt.

- I betänkandet föreslås att en generell regel, med innebörden att totalförsvarets krav ska beaktas i all verksamhet inom kommuner och landsting, införs i ”Lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap”. Alternativt kan den föreslagna lagregeln föras in i kommunallagen. Tillägget innebär ett förtydligande av kommuners och landstings skyldigheter i detta avseende. Kommuner och landsting kan behöva stöd från staten vid beaktande av totalförsvarets krav. Kommittén föreslår därför även en föreskrift om att kommuner och landsting vid behov ska samråda med den myndighet som regeringen bestämmer i frågor av betydelse för totalförsvaret.

Region Gotland anser att en generell skrivning av den lydelse ("ska beaktas i all verksamhet") som kommittén föreslår riskerar att väsentligt öka kommunernas arbetsbörda. I de olika förslag till ändring i befintliga lagar som kommittén presenterar finns också en otydlighet kring omfattning och konsekvenser, här ges exempel med föreslagen ändring av *Kommunallagens (2017:725) 2 kap 2§*: "Kommuner och landsting ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav och vid behov samråda med berörd statlig myndighet i frågor av betydelse för totalförsvaret". För att kompensera kommunerna för en förväntad utökad arbetsbörda i detta avseende behöver nuvarande modell för ersättning från staten till kommunerna (*Lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap*) kompletteras så att kommuner ges ekonomiskt stöd för dessa nya arbetsuppgifter och ansvar.

- Betänkandet belyser länsstyrelsens nuvarande roll och ansvar när det gäller att bevaka tillvaratagandet av riksintressen vid framtagandet av detaljplaner och översiktsplaner inom den kommunala fysiska planeringen. Kommittén menar emellertid att planerad användning av ett markområde, kan ha en negativ inverkan på totalförsvaret, även om området inte pekats ut som ett riksintresse för totalförsvaret. Av den anledningen föreslås att länsstyrelsens möjligheter att ingripa mot kommunala beslut kring antagande av detaljplaner, utökas till att gälla även då det kommunala beslutet kan antas innebära att totalförsvarets intressen påtagligt motverkas.

Region Gotland betonar att framtagande av översiktsplaner, detaljplaner och andra fysiska planeringsdokument är vanligtvis en resurskrävande verksamhet, såväl tidsmässigt som ekonomiskt. I syfte att förhindra att onödiga kommunala resurser åtgår för fysisk planering av geografiska områden där länsstyrelsen i ett senare skede kan komma att ingripa med hänvisning till totalförsvarets intresse, är det viktigt att länsstyrelsen på ett strukturerat sätt tar ställning till och informerar kommunen om geografiska områden som ska beläggas med "röd flagg" och där särskilt samråd mellan parterna måste tillämpas tidigt i processen. Betänkandet bör därför kompletteras med ett uppdrag till länsstyrelserna i denna fråga.

Regionstyrelsen

Eva Nypelius
Regionstyrelsens ordförande

Marica Gardell
tf regiondirektör